

Buitengebied biedt buitenkans

Jelmer van der Zee, wethouder milieu,
leefomgeving en buitengebied, gemeente Enschede

In dit nummer onder meer:

Volkstuinen voor 'krachtwijk' Leeuwarden

Het belang van volkstuinen voor gezondheid, welzijn en integratie groeit. → 3

Leren van andere planningsculturen

Waarom de Fransen en Engelsen het beter doen dan wij. → 4

Amsterdammers ontwerpen zelf binnentuin

Betrokkenheid omwonenden neemt toe dankzij participatie. → 5

Dwingend vergroenen

Helpt een wettelijke norm bij het realiseren van groen? → 6

“Enschede is als een van de weinige grote steden nadrukkelijk met de toekomst van het buitengebied bezig. Voor ons is het de tuin van de stad. Die functie willen we behouden met oog voor alle belangen in dit gebied. Gelukkig hebben de bewoners van het buitengebied een heleboel goede ideeën. Die zijn gebundeld in de gids 'Buitenkans gevraagd' en worden ook zoveel mogelijk uitgevoerd.”

Op het congres 'Buitenkansen', eind februari, presenteerde wethouder Jelmer van der Zee het beleid dat Enschede de afgelopen twee jaar voor het buitengebied ontwikkelde. “Onze aanpak werd door veel gemeenten herkend als dé manier om vorm te geven aan het veranderingsproces in het buitengebied. Veel congresdeelnemers twijfelden echter of de nieuwe wet RO de juiste middelen biedt voor een goede ontwikkelingsplanologie. Zij willen de Tweede Kamer wijzen op de paradox tussen de wens om verrommeling tegen te gaan en tegelijkertijd het vergunningsvrij bouwen uitbundig te faciliteren. Ook waren er vragen of de exploitatieovereenkomst ingezet kan worden om ruimtelijke kwaliteit in de privaatrechtelijke zin vast te leggen. Waar liggen op dit punt de grenzen tussen wat publiekrechtelijk kan en privaatrechtelijk mag als het gaat om medewerking te verlenen aan initiatieven?”

Financiering

Enschede krijgt via het ILG en ISV geld voor groen in en om de stad. Het 10.000 ha grote buitengebied ligt bijna helemaal in twee landinrichtingsprojecten en krijgt alleen daardoor al een injectie van ca 40 mln euro. Rijk, provincie, gemeente en waterschappen investeren dit geld samen met de eigenaren in het gebied.

Van der Zee: “Daarnaast heeft Enschede als een van de eerste gemeenten in Nederland een stichting opgericht voor groene en blauwe diensten. In april worden de eerste contracten afgesloten met bewoners van het buitengebied die willen bijdragen aan aanleg, onderhoud of herstel van landschapselementen. Daarvoor heeft de gemeente € 750.000 en de provincie € 300.000 in het landschapsfonds gestort.

Lees verder op pagina 2 >>

Buitengebied biedt buitenkans

“Voor ons is het de tuin van de stad”

Juiste mix

Van der Zee vindt groen in de stad even belangrijk als rood in het buitengebied: “De belevingswaarde wordt door de mix bepaald. Het duurt echter wel enige tijd om ook projectontwikkelaars daar van te overtuigen. Ik herinner me de uitspraak van het hoofd ruimtelijke ordening van Parijs, twee jaar geleden bij de ondertekening van het convenant Groene partners. Hij zei dat er minder kans was geweest op onlusten in de banlieus als de mix van rood en groen er anders was. Het is goed om deze gedachte mee te nemen bij het ontwerp van nieuwe wijken.”

Meer bewegen

De gemeente heeft de stadsranden ruimtelijk gezien een aparte status gegeven. In dit ge-

bied wordt een fiets/voetpad aangelegd met een eigen beeldtaal. “We dagen eigenaren langs deze route uit, activiteiten te ontwikkelen die passen binnen de thema’s kunst en cultuur. Met dit voetpad wordt de stadsrand veel beter ontsloten en dat stimuleert mensen om vaker een ommetje te maken. We verwachten de route in het voorjaar van 2010 met een manifestatie te openen. Wat verder van de stad zijn enthousiaste mountainbikers al een aantal jaren bezig een mountainbike route te realiseren.

De route wordt in delen aangelegd op het moment dat er geld beschikbaar is. Zo’n speciale mountainbikeroute nodigt uit tot bewegen en vermindert de overlast voor andere recreanten.”

> Hanneke Gijsbertse, Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum

Kennisplatform Groen en de Stad

De kennis over de betekenis van groen en de manier waarop we het kunnen realiseren, groeit met de dag. Probleem is echter dat die kennis versnipperd is en niet voor iedereen toegankelijk. Daarom heeft het ministerie van LNV een digitaal kennisplatform laten ontwikkelen dat binnenkort online gaat: www.groenendestad.nl. Het is de plek om kennis, ervaringen, problemen en oplossingen uit te wisselen.

Op 17 april 2007 wordt het kennisplatform www.groenendestad.nl officieel gelanceerd tijdens een werkbezoek van de ministers Verburg en Vogelaar aan Utrecht.

Tegelijkertijd wordt het boekje De waarde van groen gepresenteerd, met daarin voorbeelden van inspirerende voorbeeldprojecten uit heel Nederland. Als abonnee van deze nieuwsbrief krijgt u dat boekje kort na 17 april toegestuurd.

www.groenendestad.nl

Vanaf 17 april heeft u alle gelegenheid om u op www.groenendestad.nl aan te melden en projecten of ervaringen onder de aandacht te brengen. Dit is een bijzondere kans, omdat het platform vanaf 17 april flink in de schijnwerpers wordt gezet. Uw organisatie en uw activiteiten kunnen daarvan profiteren.

Groen in en om steden komt er alleen als alle betrokken organisaties zich er hard voor maken. Te beginnen met het uitwisselen van kennis en ervaringen. Daarmee komt een mooier en groener Nederland weer een stapje dichterbij.

> Hanneke Gijsbertse, Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum

Volkstuinplan voor 'krachtwijk' Leeuwarden

'Mooier kon niet', zegt Gerben Hoogterp, gemeenteraadslid voor PAL GroenLinks in Leeuwarden. "Eén dag nadat onze gemeenteraad vóór volkstuinten in 'Vogelaarwijk' Heechterp/Schieringen stemde, stelde de Tweede Kamer een stimuleringsfonds voor volkstuinten in achterstandswijken in. Ook de landelijke politiek vindt volkstuinten belangrijk voor gezondheid, welzijn en integratie".

Hoogterp bracht zijn volkstuintenplan in als amendement bij het gemeentelijke gezondheidsplan. "Volkstuinten zijn een prima middel tegen depressie, diabetes en obesitas. Volkstuinders zijn veel buiten, in beweging, maken een praatje met medetuinders en eten gezonder. Maar volkstuinten kunnen ook sociale problemen in achterstandswijken oplossen, zoals armoede en sociaal isolement en zorgen voor meer sociale cohesie. Volkstuinders kweken goedkoop groente, fruit en bloemen en komen in contact met allerlei leeftijdsgroepen en culturen. Daarom passen volkstuinten uitstekend in het integrale wijkactieplan voor Heechterp/Schieringen."

Dit wijkactieplan heeft volgens het NICIS de beste aanpak van alle ingediende plannen voor Vogelaarwijken en de grootste kans van slagen. Leeuwarden weet volgens NICIS wat de problemen zijn en formuleert concrete

maatregelen. Over de financiering van het wijkactieplan wordt druk onderhandeld met de Leeuwarder woningcorporaties. Die moeten de komende 10 jaar 2,3 miljoen euro per jaar bijdragen. "Maar de wijkbewoners die willen, kunnen straks een volkstuint beginnen, mede dankzij het rijksstimuleringsfonds", aldus Hoogterp.

Proefwinkel

Ook de wijkbewoners zijn enthousiast. Ze vragen Fridus van den Berg, voorzitter van het wijkpanel Heechterp/Schieringen wanneer ze zich kunnen inschrijven voor een volkstuint. "Maar zover is het nog niet" zegt Van den Berg "Eerst moeten de lokaties worden aangewezen; bij voorkeur aan de randen van de wijk." Tijdens de inspraakrondes voor het wijkactieplan bedacht het wijkpanel eerst een wijkrestaurant met proefwinkel. Van den Berg: "Daar kunnen alle culturen in de wijk

elkaar ontmoeten en gerechten uitproberen. Vervolgens bedachten we dat het leuk zou zijn om die producten zelf te kweken op volkstuinten."

Uitgelachen

Gerben Hoogterp werd eerst uitgelachen om zijn volkstuintenplan. "De gemeenteraad vond het iets voor bejaarden. Maar tegenwoordig zijn volkstuinten ook populair bij jonge gezinnen en allochtonen. En onderzoek van de universiteit Wageningen (vitamine G) en het SCP bevestigt het belang van volkstuinten voor gezondheid, welzijn en sociale cohesie". Hoogterp is blij dat zijn idee zoveel aandacht krijgt in de pers en hoop dat volkstuinten een vast onderdeel worden van de Vogelaarwijken. "In Dordrecht bestaan al soortgelijke plannen voor de wijk Krabbenhof."

Volkstuinten zijn goed voor de gezondheid, welzijn en integratie. Foto: AVVN

Leren van andere planningsculturen

We kunnen veel leren van de Franse en Engelse planningscultuur als het gaat om de realisatie van groen in de openbare ruimte. Terwijl in deze landen de mooiste stadsparken worden ontwikkeld, lijken we in Nederland – de positieve uitzonderingen daargelaten – snel genoeg te nemen met weinig.

houdsgeld van de nationale overheid krijgen. Drijvende kracht hierachter is de samenwerking met non-gouvernementele organisaties en vrijwilligersgroepen die veel sponsorgeld inzamelen. Groen is dan ook een belangrijke gedeelde waarde in de Engelse cultuur.

Daarnaast blijkt de competitieve aard van de Engelsen voor het stedelijk groen van groot belang te zijn. Steden werken met punten-systemen en strijden om de titel van groenste stad. Een competitieve mentaliteit kun je, evenals de ingebakken waardering voor groen in een cultuur, niet zomaar hier introduceren. Maar een andere beloningsvorm werkt misschien wel, zoals meer geld of beleidsruimte voor steden met meer groen.

< Peace Gardens in Sheffield: Groen is een belangrijke gedeelde waarde in de Engelse cultuur.

Bestemmingsplan

Ook is het goed ons bestemmingsplan eens tegen het licht te houden. Beperkend voor de aanleg van groen is niet zozeer de fysieke ruimte maar eerder de investerings- en onderhandelingsruimte van burgers en private partijen. In Engelse gemeenten is een lokaal ontwikkelingsplan richtinggevend en mag ervan worden afgeweken indien nodig. Buiten een aantal nationale richtlijnen is de onderhandelingsruimte van gemeenten en private partijen (bedrijven en burgers) groot. Overheid en private partijen zijn ook gelijkwaardig in de onderhandeling. Onze meer top down en vooral bestemminggerichte benadering laat weinig ruimte om een projectontwikkelaar te verleiden de bouw ergens anders in de stad te compenseren met groen.

Verder hebben in Engeland nongouvernementele organisaties zoals English Nature een grote stem in de ruimtelijke ordeningsdiscussie. Een organisatie als Groundwork zoekt gericht naar economische en sociale verbetering van buurten door het verbeteren van het groen in de steden. Nederlandse steden die een (economische en sociale) vitale leefomgeving nastreven, lijken nog niet overtuigd van deze potentie van groen.

Heeft onze poldercultuur niet een beetje meer bestuurlijke durf nodig? Onze mentaliteit van doe maar gewoon lijkt een belemmering voor het creëren van bijzondere dingen. Hoewel Frankrijk, nog meer dan Nederland, de neiging heeft om alles 'dicht te regelen', durven Franse politici risico's te nemen. Zij tonen meer durf en daadkracht bij het investeren in prestigieus groen. Leiderschap en status

zijn dan ook veel meer geaccepteerd dan in Nederland, waar publiek en opinie afwijkende zaken snel afwijzen.

Geld hoeft bij de ontwikkeling en onderhoud van groen in steden een minder cruciale factor te zijn dan gedacht. Engelse steden beschikken over veel en kwalitatief hoogwaardig groen, terwijl ze nauwelijks aanleg- en onder-

Jeroen Kruit (jeroen.kruit@wur.nl) en Irini Salverda (irini.salverda@wur.nl) Alterra

In de wijk Landlust in stadsdeel Bos en Lommer beschikken veel woongebouwen over een gezamenlijke binnentuin. Toch maken weinig bewoners gebruik van deze zogenaamde openbare ruimte. Die lage betrokkenheid van de bewoners leidt tot vervuiling en verwaarlozing. Het project BuitenGewoon gaat daar wat aan doen.

Amsterdammers ontwerpen zelf binnentuin

Samen met de bewoners wordt een vervuilde en ongebruikte binnentuin opnieuw ingericht. BuitenGewoon is een initiatief van Ymere, het ministerie van LNV en het Amsterdamse stadsdeel Bos en Lommer met het doel 'groen' in te zetten voor verbetering van leefbaarheid en sociale cohesie.

'Kijkgroen' wordt 'gebruiksgroen'

"Het motto van Buitengewoon is 'van kijkgroen naar gebruiksgroen' " aldus projectleider Peter Blonk: "Het gaat in dit project niet alleen om het eindresultaat, maar ook om het proces. Door allerlei activiteiten te organiseren voor de bewoners gaan de mensen elkaar beter leren kennen. Wij hopen dat de bewoners zich betrokken voelen bij de tuin die zij zelf ontwerpen. De sociale controle van de betrokken bewoners moet er vervolgens voor zorgen dat de tuin straks ook netjes blijft." Met een volwaardig participatietraject probeert Projectgroep BuitenGewoon de behoeften en wensen van de bewoners te inventariseren en gezamenlijk een spraakmakend ontwerp te maken.

Bewonersbijeenkomst

Tijdens de openingsbijeenkomst op 16 januari 2008 zijn de bewoners geïnformeerd over

De bewonersbijeenkomst over de herinrichting van de binnentuin werd druk bezocht. Foto's: Peter Blok, Ymere

het project BuitenGewoon en gevraagd actief deel te nemen in een werkgroep. Deze eerste bijeenkomst was een groot succes. Ruim 150 mensen woonden de informatiebijeenkomst bij. Circa 35 bewoners hebben zich opgegeven voor de werkgroep. Binnenkort komt de werkgroep voor het eerst bij elkaar om ideeën te verzamelen en ideeën uit te wisselen. Om verdere inspiratie op te doen, zal de werkgroep een aantal keren op excursie gaan naar bijzondere tuinen en onder begeleiding van een landschapsarchitect deelnemen aan een

groenatelier. Naar verwachting wordt de binnentuin volgend jaar zomer opgeleverd.

De projectgroep BuitenGewoon hoopt dat hun project andere partijen zal inspireren om naast investeringen in woningen en wegen ook te investeren in groen.

Meer informatie bij Peter Blonk, Ymere.
E mail: p.blonk@ymere.nl

> Debbie Nuijten

Dwingend vergroenen?

Moet het richtgetal van 75m² groen per woning wel of niet worden ingevoerd als wettelijke norm? Voor mijn studie Sociaal-Ruimtelijke Analyse aan Wageningen Universiteit onderzocht ik de praktische toepassing van het richtgetal voor groen in de stad uit de Nota Ruimte en de relatie met kwaliteit. Doel van dit onderzoek onder gemeenten, experts en literatuur, was een advies aan het Ministerie van VROM.

Hanteren van het richtgetal van 75m² groen per woning leidt niet tot meer en beter groen in de stad.

In de praktijk blijkt dat er veel onduidelijkheid bestaat over de manier waarop het richtgetal moet worden toegepast. Verschil in opvattingen van Alterra en het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) over typen groen die meetellen, grenzen van de stad en de berekeningswijze leiden tot verschillen in datasets van de gemiddelde oppervlakte groen per woning.

Kwaliteit

Ook gemeenten blijken verschillende opvattingen te hebben over groen in de stad en de typen groen die meetellen in het richtgetal. In de praktijk blijken gemeenten slecht overweg te kunnen met het richtgetal en vaak meer prioriteit te geven aan de kwaliteit van het groen in de stad dan aan de kwantiteit. Experts zien het richtgetal uit de Nota Ruimte als bruikbaar uitgangspunt om ruimte voor groen te claimen, maar wijzen op de noodzaak van flexibiliteit en creativiteit om een zo

In steden met een grotere gemiddelde oppervlakte groen per woning zijn de bewoners niet per definitie meer tevreden met dit groen.

optimaal mogelijke lokale afstemming (hoge kwaliteit) te kunnen bereiken.

Uit diverse onderzoeken blijkt dat het hanteren van het richtgetal 75m² groen per woning niet leidt tot meer en beter groen in de stad, wat toch het beoogde doel van dit richtgetal is. Tevens blijkt er geen direct verband te bestaan tussen de hoeveelheid groen en de waardering van het groen.

Niet praktisch

Het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte is niet praktisch toepasbaar en heeft onvoldoende relatie met de kwaliteit van het groen in de stad om te komen tot een betere balans tussen rood en groen. Het advies aan het Ministerie van VROM is dan ook om dit richtgetal niet als dwingende groennorm op te leggen. Gemeenten blijken behoeften te hebben aan ondersteuning, stimulering en samenwerking op het gebied van groen. De mogelijkheden hiertoe moeten door de rijksoverheid beter benut worden om meer en beter groen in de stad te realiseren.

Voor het complete rapport of vragen over het onderzoek kunt u contact opnemen met d.nuijten@home.nl

Geen krachtwijk zonder groen

In juli 2007 stuurde minister Vogelaar haar Actieplan voor 40 krachtwijken naar de Tweede Kamer. De vijf thema's voor de wijkaanpak zijn wonen, werken, leren, integratie en veiligheid. Geen groen dus. Toch geven de steden in veel wijkactieplannen aandacht aan een goede, gezonde en dus ook groene leefomgeving. Daarom heeft LNV deze steden een voorstel gedaan. Steden die blijf geven van groene ambities in hun afspraken met het rijk (de 'charters') kunnen een beroep doen op ondersteuning bij onderzoeksvragen (bijvoorbeeld over fijnstof), ondersteuning door DLG (bijvoorbeeld bij proces- of inrichtingsvragen) en eventueel een financiële bijdrage. De charters van Dordrecht, Leeuwarden en Enschede bevatten afspraken over groen. Ook de charters van Heerlen, Zaanstad, Utrecht en wellicht Den Haag en Amsterdam (allemaal nog niet vastgesteld op het moment van schrijven) zullen afspraken over groen bevatten.

Binnenstad Tilburg groener

De gemeente Tilburg kreeg € 100.000 subsidie van de provincie Noord-Brabant voor het groener maken van de binnenstad. Met het geld worden geveltuinten aangelegd, bomen en planten in bakken geplaatst en een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar een Oranjerie. De provincie stelt het geld beschikbaar vanuit de GIOS-middelen. Volgens de provincie is het project vernieuwend en kan het een voorbeeld zijn voor andere steden hoe om te gaan met groen in een versteende openbare ruimte.

Groenjaar Rotterdam

In het kader van het Rotterdamse Groenjaar worden 2008 nieuwe bomen geplant. Ook wordt extra groen aangelegd bij de trambanen. Voor het themajaar is van 8,5 miljoen euro beschikbaar. De gemeente wil de stadsbewoners ook laten ontdekken wat er al

aan groen is. Het hele jaar zijn er activiteiten, zoals bijvoorbeeld fiets- en wandeltochten. Daarnaast wil het gemeentebestuur de aanleg van daktuinen en groene daken aantrekkelijker maken voor huizenbezitters. Daken met mosbegroeiingen vangen regenwater op, zijn goed voor de luchtkwaliteit en hebben een 'natuurlijke' uitstraling. Op het Erasmus MC-Sophia, wordt een mat van sedumplantjes uitgerold; het Gemeentearchief kreeg onlangs als eerste zo'n dak.

De waarde van groen en water bij woningbouw

Timo Wagteveld (Amsterdam School of Real Estate) onderzocht de financiële aspecten van groen en water bij de ontwikkeling van nieuwe woonmilieus. De uitkomst levert een positief maar genuanceerd beeld op: ca. 5% prijseffect binnen een straal van 500 meter van de woonomgeving. Bij gunstige positionering van groen en water zijn echter prijseffecten van 10 tot 30% mogelijk.

Foto: Kim Koreman

Als een gemeente, naast de kosten van aanleg, ook dit prijseffect wil verrekenen met de ontwikkelende partij(en) dan moet de gemeente een sterke grondpositie verwerven. Ook moeten de positieve prijseffecten van groen en water concurreren met andere 'opbrengst dragers', zoals uitgifte voor woningbouw (en andere commerciële functies). Zeker in een krappe woning- of vastgoedmarkt, zal groen en water niet op voorhand die concurrentieslag winnen. Verrekening van prijseffecten wordt financieel vooral relevant in een woningmarkt die gekenmerkt wordt door een (luke) vraag naar natuurrijk wonen gepaard aan schaars aanbod ervan. Voor meer informatie: tw.wagteveld@solcon.nl.

Grondruil voor Floriade Venlo

Om de benodigde grond te verwerven voor de Floriade 2012 gaat Venlo grond ruilen met Staatsbosbeheer. Venlo krijgt bij de grondruil bijna 9,5 hectare en staat bijna 57 hectare af aan Staatsbosbeheer. Venlo heeft de grond nodig voor de Floriade in 2012. Na afloop van de wereldtuinbouwtentoonstelling wordt het terrein een hoogwaardig bedrijventerrein: Greenpark Venlo. Staatsbosbeheer kan met de verworven bos- en landbouwgronden duurzame natuurkernen behouden of versterken en verbindingzones aanleggen.

Stadslandbouw gids

Het Innovatienetwerk Waardewerken en onderzoekers van Wageningen Universiteit hebben een gids voor stadslandbouw samengesteld. De gids bevat ervaringen, leermomenten, tips en trucs van boeren in de buurt van een stad, die hun bedrijfsvoering hebben afgestemd op de stedelijke belangstelling en de vraag van consumenten. Gemeenten, planners en ondernemers krijgen aanwijzingen hoe ze de mogelijkheden van stadslandbouw beter kunnen benutten. De gids is te downloaden op www.waardewerken.nl.

Groene Delta rond Den Bosch

Rond Den Bosch wordt 94 hectare aan extra ecologische hoofdstructuur gerealiseerd. De provincie, het rijk, de gemeentes Den Bosch, Vught, Sint-Michielsgestel en Heusden en natuurbeschermingsorganisaties investeren daar tot 2011 samen ruim 9 miljoen euro in. Den Bosch neemt 1,8 miljoen voor haar rekening. In januari tekenden alle betrokken partijen een convenant. De Groene Delta wordt zo een aaneenschakeling van agrarische- en natuurgebieden rondom Den Bosch.

Lees verder op pagina 8 >>

Goede speelplekken doen bewegen

Foto: Kees Vissers

Gemeenten kunnen kinderen stimuleren meer te bewegen. Daarvoor moeten ze speelplekken in (stads)wijken op maat inrichten, activiteiten organiseren en de speelplekken groen, schoon, veilig en bereikbaar maken. Een concreet programma van eisen voor succesvolle speelplekken is op 11 maart jl aan VWS aangeboden tijdens het symposium 'Jeugd en bewegen: Playground van de Toekomst'. Uit eerder TNO-onderzoek blijkt dat het merendeel van de kinderen in aandachtswijken onvoldoende buiten speelt en beweegt. Dat heeft gevolgen voor hun

gezondheid, maar ook voor de integratie, (kleine) criminaliteit en sociale contacten in een wijk. TNO evalueerde zes succesvolle speelplekken in aandachtswijken in Noord- en Zuid-Holland. Ook is bij 552 basisschoolleerlingen gekeken naar energieverbruik, motorische vaardigheden, integratie en beweegplezier. Met de resultaten is een concreet programma van eisen opgesteld. Daarmee kunnen gemeenten, woningbouwcorporaties en speeltoestellenfabrikanten een succesvolle speelplek inrichten: de Playground van de Toekomst. Zie: www.tno.nl

Seminar 'groen tegen fijnstof'

Het Euregionale project 'Vermindering van fijnstof door de inzet van groen' is in een afrondende fase. In dit project hebben de steden Duisburg, Venlo, Krefeld en Nijmegen geëxperimenteerd met de inzet van groen voor de verbetering van luchtkwaliteit. 'Groene' schermen, gevels, daken en de strategische aanplant van bomen lijken de fijnstof in de lucht met 10 tot 25 procent te reduceren. Over dit project wordt een mooie brochure samengesteld waarin de lessen van de steden worden uitgewerkt. Op 15 mei wordt het afsluitende seminar georganiseerd, waar u aan deel kunt nemen. Kijk voor meer info op www.groenendestad.nl.

Wateropvang in Zuiderpark

In het Zuiderpark is 14 ha extra wateropervlak gegraven om overmatig regenwater tijdelijk te bergen. Ook is een aantal singels en sloten verbreed of verlengd. Een duurzaam watersysteem zorgt voor een blijvende hoge kwaliteit van het parkwater. Vroeger had het Zuiderpark veel langgerekte sloten, vijvers met veelal beschoeide oevers en weinig mogelijkheden voor recreatief gebruik. Nu is er een parklandschap ontstaan met veel water waarin ook in gekanoed en geroeid kan worden. Er zijn fonteinen, een waterspeelplaats en zitplekken. Meer informatie op www.zuiderpark.rotterdam.nl.

Contact & Colofon

Deze nieuwsbrief over het programma Groen en de Stad verschijnt 3x per jaar.

ISSN 1569- 9536

In het programma Groen en de Stad werkt het ministerie van LNV samen met VROM, WWI, steden, provincies en maatschappelijke partners. Doel is te stimuleren dat overheden, bedrijven en maatschappelijke partners samen werk maken van groen. Dat gebeurt onder meer via voorbeeldprojecten, leer-werkateliers, bijeenkomsten en een actief kennisnetwerk. Kijk voor meer informatie op www.groenendestad.nl.

Stichting Recreatie,
Kennis- en Innovatiecentrum
Raamweg 19
2596 HL Den Haag
070 3124970
e.bruls@kicrecreatie.agro.nl

Redactie: Emile Bruls,
Hanneke Gijsbertse
Harm Blanken (NovioConsult)
Alexia Michel (LNV)
Debbie Nuijten (VROM)
Matthijs Philippa (LNV)
Peter Visschedijk (Alterra)
Vormgeving: Hoogteyling BNO, Schiedam
Druk: Ecodrukkers, Nieuwkoop

Bij de Stichting Recreatie kunt u zich opgeven voor toezending van deze nieuwsbrief en kosteloos meer exemplaren bestellen.

U kunt de nieuwsbrief ook digitaal inzien op www.groenendestad.nl en www.stichtingrecreatie.nl

Contactpersoon Groen en de stad
Ministerie van LNV Directie Natuur
Alexia Michel
070 3785045
E mail: a.s.michel@minInv.nl

Zie voor de regionale contactpersonen en relevante websites:

www.groenendestad.nl